

5. Трикоз С. В. Методичні рекомендації щодо формування природничих понять у розумово відсталих учнів на матеріалі предмета «Я і Україна» / Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: зб. наук. праць. К. : Освіта України, 2009. Вип. 4. С.243-258.

УДК 159.98-053.66-056.29

Турубарова Анастасія,
доктор психологічних наук, доцент,
Хортицька національна академія,
м. Запоріжжя.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ОСІБ РАНЬОГО ЮНАЦЬКОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Стаття присвячена проблемі психологічного консультування осіб раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату. Розкриті соціально-психологічні умови психологічного консультування та особливості консультативної бесіди з особами раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату.

Ключові слова: *психологічне консультування, ранній юнацький вік, порушення опорно-рухового апарату, професійне самовизначення.*

The article addresses the issue of psychological counseling for early adolescents with musculoskeletal disorders. The author explores the socio-psychological conditions of such counseling and the specific features of counseling conversations with this group.

Key words: *psychological counseling, early adolescence, musculoskeletal disorders, professional self-determination.*

Постановка проблеми. Період раннього юнацького віку є важливим етапом формування особистості. В осіб із порушеннями опорно-рухового апарату (церебральний параліч, поліомієліт) цей процес ускладнюється наявністю ряду фізичних і соціальних бар'єрів, що впливають на формування самосвідомості, ціннісних орієнтацій, інтимних стосунків, професійного самовизначення та власного світогляду. Тому вивчення питання особливостей психологічного консультування осіб раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату є актуальним, адже воно може стати ефективним інструментом для подолання

внутрішніх бар'єрів, формування адекватної самооцінки, соціальної підтримки в процесі професійного самовизначення та розвитку соціальних навичок, необхідних для повноцінної інтеграції в суспільство зазначеної категорії осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні означеним питанням займаються такі вчені, як Р. Карковська, О. Линчак, І. Ревякіна, І. Саранча, І. Ткачук та ін. Ряд зарубіжних досліджень показує, що особи з порушеннями опорно-рухового апарату часто зіштовхуються з соціальною ізоляцією та заниженою самооцінкою через фізичні обмеження та труднощі в соціальній взаємодії [1], їм складно розвивати близькі та інтимні стосунки [3; 4], мають труднощі у професійному самовизначенні та працевлаштуванні [2] тощо. Так, результати дослідження показали, що більшість варіантів дій респондентів задля отримання роботи є пасивними. Тому потрібно продовжувати готувати осіб із порушеннями опорно-рухового апарату до конкурентної боротьби на ринку праці шляхом тренінгів та психологічного консультування. Необхідно також оперативне інформування осіб із порушеннями опорно-рухового апарату щодо динаміки ринку праці тощо [6, с. 164].

Мета статті – розкрити особливості психологічного консультування осіб раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату.

Виклад основного матеріалу. Одним із напрямів діяльності психолога в роботі з особами юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату є психологічне консультування. Воно допомагає клієнтам зрозуміти, що відбувається в їх житті та усвідомлено досягти поставленої мети на основі усвідомленого вибору при рішенні проблем емоційного та міжособистісного характеру.

Особи раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату звертаються до психолога-консультанта за психологічною допомогою досить рідко, оскільки соромляться розповідати про особистісні проблеми, почувають себе невпевнено. Через недостатній соціальний досвід їм важко справитися зі своїми проблемами особисто, вони відчують труднощі у прийнятті того чи іншого рішення і відповідно потребують психологічної підтримки.

Серед частих запитів з якими звертаються особи раннього юнацького віку з

порушеннями опорно-рухового апарату є труднощі в особистісно-інтимних стосунках (фізичні обмеження, занижена самооцінка, соціальні бар'єри та ін.), проблема невідповідності «Я»-реального і «Я»-ідеального (внутрішній конфлікт), питання професійного самовизначення (обмежений вибір професій, адекватність оцінки своїх можливостей та інтересу до роботи, необхідність адаптації своїх очікувань до реальних можливостей). Немоżliвість реалізувати свої плани може призвести до глибоких розчарувань та соціальної дезадаптації.

На думку О. Линчак, допомога психолога-консультанта, перш за все, повинна бути спрямована на прийнятті кризи переходу до дорослості, що зумовлює зміну ними звичних моделей поведінки, переживання самотності, песимізму у зв'язку з відсутністю нових способів реагування на життєві ситуації [5, с. 450].

Загалом алгоритм консультування особистості юнацького віку включає в себе:

- встановлення контакту з юнаками шляхом підлаштування за допомогою вербальних та невербальних засобів (голос, міміка, жести);
- прояснення запиту (опис існуючих труднощів і бажаних змін після проведення консультативної бесіди);
- діагностику, що пов'язана з пошуками причин наявних проблем (малюнкові методики, проективні тести);
- інтерпретацію консультанта (змістовний аналіз проблеми з висуненням конструктивних гіпотез);
- вироблення конструктивних способів подолання життєвих негараздів (використання психотерапевтичних методів гештальт-терапії, казкотерапії, трансактного аналізу, психодрами) [5, с. 450].

В процесі психологічного консультування слід враховувати наступні соціально-психологічні умови:

- створити фізично доступне та комфортне середовище (зручне розташування кабінету, спеціалізовані меблі, технічні засоби комунікації тощо);
- створити у клієнта відчуття стабільності, передбачуваності та довірливих стосунків із консультантом;

– при наявності порушень мовлення використовувати альтернативні засоби комунікації (письмове мовлення, жестова мова, спеціальні програми та ін.);

– враховувати сензитивність до психологічної травматизації (консультант має бути емоційно гнучким і уважним до проявів страху, сорому або ізоляції клієнта).

Розкриємо особливості консультативної бесіди з особами раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату.

1. У процесі бесіди звертати увагу на відповідність змісту слів емоційному стану клієнта.

2. Не слід говорити, що розумієте його, якщо це не так і ви не опинялися в подібній ситуації.

3. Процес спілкування може ускладнюватися мовленнєвими порушеннями клієнта, тому треба виявити терплячість. Клієнт повинен сам закінчити фразу, не виправляйте його. Якщо є сумніви у розумінні сказаного, повторіть те, що ви зрозуміли.

4. Невербальні прояви клієнта можуть бути досить специфічними та не завжди адекватними ситуації. Це може бути пов'язано зі стійкими руховими розладами, порушеннями тону м'язів у кінцівках (гіперкінези, тремор, синкінези) тощо.

5. Мовлення психолога повинне бути правильне, чітке, виразне з відповідною інтонацією. Не треба говорити надто голосно, клієнт може сприйняти це як авторитарне звернення до нього чи як «читання моралі». Не варто розмовляти швидко, він може не встигнути простежити за вашою думкою, не кожен з клієнтів наважиться перепитати.

6. Використовувати відкриті запитання в процесі бесіди, які стимулюють клієнта до рефлексії.

7. Не виявляти занадто нав'язливе співчуття.

8. Якщо бесіда з клієнтом у присутності батьків/супроводжуючого, то слід звертатися безпосередньо до самого клієнта, а не до його супутників.

9. Якщо клієнту треба фізична допомога, слід запитати, перш ніж діяти і дочекатися коли він її прийме.

10. Допомога у розумінні та усвідомленні особистісних емоцій, спричинених кризовою ситуацією, з акцентом на перспективи подальшого особистісного зростання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Психологічне консультування осіб раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату є важливим напрямом психологічної допомоги, що сприяє усвідомленню ними особистісних переживань, вирішенню емоційних та міжособистісних труднощів, а також формуванню внутрішніх ресурсів для подолання кризових ситуацій і подальшого особистісного зростання. Ефективність консультування залежить від врахування індивідуальних особливостей клієнта, створення для нього фізично та психологічно комфортного середовища, дотримання етичних норм спілкування, а також врахування специфіки рухових та мовленнєвих порушень. Успішна консультативна взаємодія сприяє покращенню самооцінки, соціальній адаптації та професійному самовизначенню осіб раннього юнацького віку з порушеннями опорно-рухового апарату. Перспективами подальших досліджень є поглиблене вивчення життєвих смислів та професійного самовизначення, що може стати підґрунтям для ефективної побудови діалогу між консультантом і клієнтом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Carona C., Moreira H., Silva N., Crespo C., Canavarro M. C. Social support and adaptation outcomes in children and adolescents with cerebral palsy. *Disability and Rehabilitation*. 2013. No 36(7). P. 584–592.
2. Verhoef J. A., Bramsen I., Miedema H. S., Stam H. J., Roebroek M. E. Development of work participation in young adults with cerebral palsy: a longitudinal study. *Journal of Rehabilitation Medicine*. 2014. No 46(7). P. 648–655.
3. Wiegerink D. J., Roebroek M. E., Donkervoort M., Stam H. J., Cohen-Kettenis P. T. Social and sexual relationships of adolescents and young adults with cerebral palsy: a review. *Clinical Rehabilitation*. 2006. No 20(12). P. 1023–1031.
4. Wiegerink D. J., Roebroek M., Donkervoort M., Cohen-Kettenis P. T., Stam H. J., South West Netherlands, the T. R. G. Social, intimate and sexual relationships of adolescents with cerebral palsy compared with able-bodied age-mates. *Journal of*

Rehabilitation Medicine. 2008. No 40(2). P. 112–118.

5. Линчак О. Психологічне консультування осіб юнацького віку щодо їх професійних інтересів та здібностей в умовах війни та повоєнного відновлення України як тренд сучасної освіти. *Освіта III тисячоліття : колективна монографія*. 2024. С. 434–458.

6. Саранча І.Г. Особливості соціалізації осіб з порушенням опорно-рухового апарату в умовах реабілітаційних центрів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Кам'янець-Подільський, 2013. 200 с.

УДК: 376-053.4:81'233/.34:81'342.3(045)

Форостян Ольга, доктор педагогічних наук, професор, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса.
Колісниченко Дар'я, здобувач вищої освіти, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса.

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ РОЗВИТКУ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті представлена корекційна робота щодо формування фонетико-фонематичного сприйняття у дітей дошкільного віку як важливої складової мовленнєвого розвитку. Розкрито сутність поняття фонетико-фонематичного сприйняття. Окреслено вікові особливості сприймання звуків мовлення дітьми, а також подано ефективні методи та прийоми логопедичної роботи з розвитку здатності до розрізнення та аналізу звукових одиниць мови. Запропоновані рекомендації мають практичну спрямованість і можуть бути використані вихователями, логопедами та батьками для системного розвитку мовленнєвих навичок у дошкільників.

Ключові слова: фонетико-фонематичне сприйняття, мовленнєвий розвиток, фонематичний слух, логопедичні заняття, мовленнєві порушення, ігрові методи